

1.

Het verhaal waarin verteld wordt over de ontmoeting tussen Jezus en Maria Magdalena, is een verhaal vol beweging en dynamiek. Er is zelfs tot twee keer toe sprake van 'rennen'. Dat komen we zelden tegen in de bijbel. Het is een komen en gaan van mensen, er is druk overleg en er is een soort wedren om te beslissen wie als eerste het graf in mag gaan. Een dynamisch verhaal, rond een dode die verdwenen is.

Nu is het verlies van een geliefde, een dierbare, een vriend, je kind, altijd een hectische, soms chaotische en pijnlijke ervaring. Afhankelijk van leeftijd en omstandigheden is er wel of niet mee te leven. Maar in alle situaties is het verschrikkelijk wanneer je niet weet wat er met het dode lichaam van iemand is gebeurd, waar het gebeven is. De onwetendheid is de levende hel. Het idee dat er gesjouwd en gezeuld is met het dode lichaam van je dierbare, de onzekerheid van wel of geen marteling en ergens een massagraf in de vergetelheid.... het niet weten, is ondraaglijk.

In het afgelopen half jaar werden op verschillende plaatsen in de wereld massagraven ontdekt.

In de Iraakse provincie Kirkuk zijn massagraven ontdekt van honderden burgers die door Islamitische Staat zijn geëxecuteerd; in Bosnië ween massagraf met zo'n tweehonderd onschuldige burgers uit de Joegoslavië-oorlog; in Myanmar is een massagraf ontdekt met 28 doden, waaronder veel kinderen. En na ruim 70 jaar is in Polen een massagraf uit de Tweede Wereldoorlog ontdekt met zo'n 300 mensen er in.

Er zijn dictaturen die zelfs niet schromen om gifgas in te zetten tegen de eigen bevolking. Maar anonimiteit en onwetendheid zijn in alle tijden voor dictaturen en onderdrukkende systemen een belangrijk wapen geweest tot op vandaag. Omdat het de pijn van de achterblijvers nog groter maakt. Maar niet alleen daarom: ook om de wandaden te verdonkeremanen. En ook, omdat men bang is dat het graf van een om het leven gebrachte tegenstander tot bedevaartsoord wordt, een mogelijke broedplaats van nieuwe onrust en opstandigheid.

Grafroof. Dat zal een van de eerste gedachten zijn geweest van Maria Magdalena toen ze bij het graf kwam en een weggerolde steen zag. 'Ze hebben hem weggenomen en ik weet niet waar ze hem hebben bijgezet' rapporteert Maria Magdalena aan Simon Petrus en de 'andere leerling'. Een uitspraak die ze later nog een keer zal herhalen jegens de tuinman die geen tuinman bleek. Dat er gesjouwd is met zijn lichaam en dat ze zelfs niet weet waarheen, is een ondraaglijke gedachte. En daar kunnen we ons alles bij voorstellen.

De gang van Maria naar het graf was geen ongevaarlijke. Juist vanwege de angst, ook van de Romeinse bezetter, dat het graf van gedode tegenstanders broedplaatsen van verzet zouden kunnen worden, was het bezoeken van dit soort graven een hachelijk avontuur. 'Donker was het nog' toen ze op pad ging en bij het graf aankwam. In het geheim, in het duister opereert niet alleen de onderdrukker, maar kan ook Maria haar weg banen naar haar geliefde dode.

2.

In het verhaal over de kruisdood en de ontmoeting van Maria Magdalena met Jezus zit een zeer opmerkelijke passage. Er is sprake van een soort hardloopwedstrijd tussen Simon Petrus en de 'andere leerling'. Wie die andere leerling is, blijft de vraag. Maar kennelijk dicht de schrijver van dit evangelie de man een belangrijke plaats toe. In het verhaal is hij immers steeds voornaam, wanneer het er op aankomt: wanneer Jezus zijn leerlingen oproept om net als hij hun leven te geven als brood en zichzelf weg te schenken als wijn, wanneer diezelfde Jezus sterft aan het kruis en nu wanneer het verhaal van de opstandig wordt verteld.

Maar waarom dat gevecht om de eerste te zijn tussen deze twee? We weten inmiddels dat dit evangelie is geschreven vanuit een concrete messiaanse gemeente ergens tussen het jaar 90 en 100 van onze gangbare jaartelling. Boegbeeld van die gemeente moet die 'anonieme leerling' zijn geweest, gezien de rol die hem wordt toegedicht. De gemeente was echter in een isolement geraakt en losgezongen van de grote messiaanse beweging en al haar gemeenten die Petrus als hun grote voorbeeld hadden. Om de losgezongen gemeente nieuw elan te geven en nieuw leven in te blazen, om de leegloop van de gemeente tegen te gaan moest ze opnieuw verankert worden in het oorsprongsverhaal van Jezus Messias. Daarom wordt er een evangelie geschreven, waarin niet

Petrus, maar het eigen boegbeeld de 'hardloopwedstrijd' wint en als eerste bij het graf komt. Aan Petrus slechts de eer om als eerste het graf binnen te gaan.

Petrus ging als eerste naar binnen en zag de situatie aan. De anonieme leerling ging als tweede naar binnen en zag niet alleen, maar – zo staat geschreven – *'hij zag en hij vertrouwde'* (Johannes 20,8). Het gaat dus over vertrouwen. Dat je ondanks de feiten, die soms kei en keihard kunnen zijn, kunt blijven geloven in een uitkomst, in een weg richting de toekomst, in een manier om met al die feiten om te gaan. En dat gaat niet van de een op de andere dag. Je moet niet onmiddellijk tegen nabestaanden van een ramp zeggen dat ze moeten vertrouwen. Je moet niet tegen iemand die aan het doodsbed van een geliefde zit zeggen dat het wel goed komt en je moet iemand die in diepe ellende verkeert ook niet gaan vertellen dat ze er vast en zeker wel sterker uit zal komen. Wat hier in dit verhaal beschreven wordt is de samenvatting van een proces. Eerst komt de ellendige werkelijkheid, dan het besef, dan de rouw, dan de rust en dan kan er vertrouwen groeien.

3.

Behalve dat dit bijbelverhaal over Jezus en Maria Magdalena vol dynamiek en beweging zit, gaat het ook over aanraken en aangeraakt worden, het is een fysiek verhaal. Nu is er heel wat te doen in onze tijd over aanraken en aangeraakt worden. De #metoo-discussie heeft veel losgemaakt en aan het licht gebracht wat lang verborgen is gebleven, verdonkermaand, verzwegen, als in een soort massagraf van niet-weten, een doofpot. Een doofpot die vele slachtoffers heeft doen verdrinken in het gevoel alleen te staan, niet meer te kunnen vertrouwen, niet geloofd te worden. Dat zelfde, maar dan nog vele male erger speelt ook bij mensen die slachtoffer werden van seksueel misbruik of incest, ze kregen levenslang en aanraking en vasthouden roept bij hen hele andere, zeer pijnlijke en heftige associaties op. Kan dat wantrouwen ooit omgevormd worden in nieuw vertrouwen? Kan die pijn ooit verzacht worden door liefdevolle aanraking? Kan die wond ooit geheeld worden?

In het verhaal klinkt het aanraken niet als een bedreiging of ongewenstheid, maar als een diep verlangen om vast te houden. Een verlangen dat – zo zegt het verhaal – echter niet positief beantwoord kan worden. 'Raak mij niet aan', zegt Jezus tegen Maria. In veel vertalingen staat 'houdt mij niet vast'. Beide vertalingen gaan over een fysieke handeling. Iets aan kunnen raken geeft bewijs van bestaan, van echtheid. Iets vasthouden geeft zekerheid, houvast. Een mens van vlees en bloed kun je aanraken en vasthouden. Een mens aan kunnen raken geeft verbinding, warmte, nabijheid, intimiteit, erotiek. Tenminste als het verlangen wederzijds is. Een mens vasthouden geeft je het gevoel bij elkaar te horen en onafscheidelijk te zijn.

Maar de tijd van vasthouden en aanraken is voorbij, zegt het verhaal. Nu na alles wat er gebeurd is blijven vasthouden en willen aanraken, dat is vasthouden aan wat er niet meer is, is dat wat voorbij is, willen grijpen met beide handen, als in een verkramping. Dat kan voor een periode, maar uiteindelijk – een uiteindelijk dat voor de een langer en de ander korter duurt – zal die verkramping plaats moeten maken voor vertrouwen in de toekomst. Dat is wat we rouwverwerking noemen.

'Ga', sta op en ga! Die beweging maken is een teken van groeiend vertrouwen. Een groeiend vertrouwen dat je niet wegduwt van de ellende, het gemis, de dode geliefde, maar dat je uit de pijn en de rouw doet opstaan en je richt op wat er komen gaat. Wetende wat er gebeurd is en met je meenemend wat je hebt meegemaakt en met je meedragend die je verloren bent.

Ik kon hem niet aanraken en niet vasthouden, maar ik heb hem wel gezien. Sterker nog: hij is hier en hij maakt ons opstandig, roept ons op om net als hij op te gaan naar God. En wie de Schrift leest die weet wat dat betekent: opgaan naar God doet herinneren aan die berg en aan dat hele verhaal van slavernij, bevrijding en uittocht. Op gaan naar God is bevrijdende woorden omzetten in krachtadig optreden, inzet voor gerechtigheid. In opstand komen tegen verdonkeremaneende, duistere systemen die mensen zoekmaken, laten verdwijnen, die mensen tegen elkaar uitspelen en opzetten. Maar ook dicht bij huis, in opstand komen tegen praktijken waarin mensen ongevraagd worden aangeraakt, misbruikt en weggezet. Opstand tegen glazen plafonds, verborgen discriminatie en het aanwijzen van zondebokken.

'Ik ga op naar mijn God en jullie God.' Dat is de boodschap die doorgegeven moet worden. Voor Maria Magdalena is dat de beweging van het lege graf, naar de daadwerkelijke ontmoeting met Jezus in allen met wie hij zich solidair verklaarde. We zijn uitgenodigd om die weg van opstandig leven te volgen, opdat de levende dood niet meer zal zijn. Dan zul je leven! Zeg Amen. Zo moge het zijn.